

Sygn. akt IV CSK 607/13

POSTANOWIENIE

Dnia 5 czerwca 2014 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Mirosława Wysocka (przewodniczący)

SSN Dariusz Dończyk (sprawozdawca)

SSN Wojciech Katner

w sprawie z powództwa R. Spółki Jawnej w B.
przeciwko Skarbowi Państwa - Prezydentowi Miasta B.
o ustalenie,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej
w dniu 5 czerwca 2014 r.,
skargi kasacyjnej strony pozwanej
od postanowienia Sądu Apelacyjnego w [...] z dnia 19 czerwca 2013 r.,

**uchyla zaskarżone postanowienie i pozostawia Sądowi
Apelacyjnemu rozstrzygnięcie o kosztach postępowania
kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Powódka R. wniosła pozew, w którym domagała się ustalenia, że aktualizacja opłaty rocznej z tytułu użytkowania wieczystego nieruchomości gruntowej położonej w B. przy ul. S. 12, oznaczonych w operacie ewidencji gruntów i budynków obrębu 7 jako działki nr: 19/42 o powierzchni 6.415 m², 19/43 o powierzchni 6.317 m², 19/44 o powierzchni 1.167 m², 19/45 o powierzchni 19.731 m², 19/48 o powierzchni 686 m², 19/47 o powierzchni 90 m², dokonana wypowiedzeniem Prezydenta Miasta B. z dnia 13 grudnia 2009 r., jest nieuzasadniona i wniosła o ustalenie opłaty rocznej z tytułu użytkowania wieczystego od dnia 1 stycznia 2010 r. i w latach następnych w kwocie wynikającej z opinii biegłego z zakresu szacowania nieruchomości J. L.

Sąd Okręgowy wyrokiem z dnia 28 listopada 2012 r., ustalił, że aktualizacja opłaty rocznej z tytułu użytkowania wieczystego nieruchomości gruntowej położonej w B. przy ul. S. 12 o łącznej powierzchni 34.406 m², poczynwszy od 2010 r. i na lata następne jest zasadna do kwoty 190.712,22 zł (pkt I); oddalił powództwo w pozostałym zakresie (pkt II); zasądził od pozwanego na rzecz powoda kwotę 7.787,70 zł tytułem zwrotu poniesionych kosztów sądowych (pkt III) oraz zasądził od powoda na rzecz Skarbu Państwa – Prokuraturii Generalnej Skarbu Państwa kwotę 1.080 zł tytułem poniesionych kosztów zastępstwa procesowego (pkt IV).

Sąd ustalił, że powódka jest użytkownikiem wieczystym nieruchomości gruntowych położonych w B. przy ul. S. 12, oznaczonych w operacie ewidencji gruntów i budynków obrębu 7 jako działki nr: 19/42 o powierzchni 6.415 m², 19/43 o powierzchni 6.317 m², 19/44 o powierzchni 1.167 m², 19/45 o powierzchni 19.731 m², 19/48 o powierzchni 686 m², 19/47 o powierzchni 90 m². Opłata za użytkowanie wieczyste wskazanych gruntów ustalona decyzją Prezydenta Miasta B. na rok 2009 i lata następne wynosiła łącznie 61.467 zł. Wypowiedzeniem z dnia 13 grudnia 2009 r. Prezydent Miasta B. wypowiedział powodowej Spółce wysokość opłat rocznych za użytkowanie wieczyste, przyjmując w związku z aktualizacją wartości nieruchomości dokonaną przez rzeczoznawcę majątkowego w sporządzonym na zlecenie Prezydenta Miasta operacie szacunkowym, że wzrosła

wartość nieruchomości. W konsekwencji tego ustalono nową opłatę roczną na rok 2010 i lata następne w kwocie 249.677,35 zł.

Powódka wniosła odwołanie do Samorządowego Kolegium Odwoławczego, kwestionując zasadność podwyższenia opłaty za użytkowanie wieczyste. Po rozpoznaniu odwołania Samorządowe Kolegium Odwoławcze w dniu 22 listopada 2011 r. wydało orzeczenie oddalające wniosek powódki, uznając, że właściciel wykazał istnienie przesłanek podwyższenia opłaty rocznej do kwoty wskazanej w wypowiedzeniu.

W ocenie Sądu Okręgowego, spór koncentrował się wokół ustalenia wartości rynkowej nieruchomości będących przedmiotem użytkowania wieczystego, która to wartość wywiera bezpośredni wpływ na ustalenie opłaty rocznej za użytkowanie wieczyste i na zasadność samej aktualizacji. Na podstawie przeprowadzonych w sprawie dowodów, w tym dowodu z opinii biegłego z zakresu szacowania nieruchomości M. S., Sąd ustalił rynkową wartość nieruchomości na kwotę 6.357.074 zł, co uzasadniało dokonanie aktualizacji opłaty rocznej, zgodnie z ustaloną wartością, na kwotę 190.712,22 zł, gdyż wszystkie działki wchodzące w skład nieruchomości, podlegały stawce w wysokości 3%. Podstawę prawną rozstrzygnięcia stanowiły przepisy art. 189 k.p.c. w zw. z art. 77 ust. 1 w zw. z art. 80 ust. 1 ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (jedn. tekst: Dz. U. z 2000 r. Nr 46, poz. 543 ze zm. – dalej: „u.g.n.”).

Od wyroku Sądu pierwszej instancji apelację wniosła powódka, która zaskarżyła go w całości, wnosząc o jego zmianę poprzez ustalenie, iż aktualizacja opłaty rocznej należnej za rok 2010 oraz lata następne z tytułu użytkowania wieczystego nieruchomości gruntowej, której dotyczy postępowanie, jest zasadna do kwoty 161.246,70 zł, przy czym jest ona płatna w odniesieniu do roku 2010 w wysokości 122.934 zł, w odniesieniu do lat 2011 i 2012 w wysokości 180.403,05 zł, a w odniesieniu do lat następnych w wysokości 161.246,70 zł.

Postanowieniem z dnia 19 czerwca 2013 r., Sąd Apelacyjny uchylił zaskarżony wyrok w punkcie drugim w tym zakresie pozew odrzucił (pkt I) oraz rozstrzygnął o kosztach postępowania apelacyjnego (pkt II).

Sąd drugiej instancji, powołując się na przepis art. 378 § 1 k.p.c., przyjął, że jest zobowiązany wziąć pod uwagę, w granicach zaskarżenia, nieważność postępowania. Uwzględniając powyższe ocenił, że w sprawie pozew podlegał odrzuceniu z powodu czasowej niedopuszczalności drogi sądowej (art. 199 § 1 pkt 1 k.p.c.), a rozpoznanie sprawy pomimo niedopuszczalności drogi sądowej powoduje nieważność postępowania (art. 379 pkt 1 k.p.c.).

Zgodnie z art. 80 ust. 1 u.g.n., od orzeczenia kolegium właściwy organ lub użytkownik wieczysty mogą wnieść sprzeciw w terminie 14 dni od dnia doręczenia orzeczenia, co jest równoznaczne z żądaniem przekazania sprawy do sądu powszechnego. Według art. 80 ust. 2 tej ustawy, kolegium przekazuje właściwemu sądowi akta sprawy wraz ze sprzeciwem, a złożony w trybie art. 78 ust. 2 u.g.n. wniosek do kolegium o ustalenie, że aktualizacja opłaty jest nieuzasadniona albo jest uzasadniona w innej wysokości – zastępuje pozew. W razie wniesienia sprzeciwu w terminie orzeczenie kolegium traci moc, nawet gdy sprzeciw odnosi się tylko do części orzeczenia, z wyłączeniem przypadku, gdy sprzeciw dotyczy wyłącznie kosztów postępowania (art. 80 ust. 3 i 4 u.g.n.). Chociaż postępowanie nie jest kontynuacją postępowania administracyjnego w sensie procesowym, to drogę sądową w sprawie o ustalenie, że aktualizacja opłaty za użytkowanie wieczyste jest nieuzasadniona, albo że jest uzasadniona w innej wysokości, otwiera dopiero sprzeciw od orzeczenia samorządowego kolegium odwoławczego. Sprzeciw powinien być wniesiony do organu, który wydał orzeczenie nim „zaskarżone”, tj. do samorządowego kolegium odwoławczego, a nie bezpośrednio do sądu, co wynika nie tylko z ogólnych zasad postępowania administracyjnego, ale także z treści art. 80 ust. 2 u.g.n. Skutecznie wniesiony sprzeciw wniesiony od samorządowego kolegium odwoławczego, rozstrzygającego spór o wysokość opłaty za użytkowanie wieczyste, poza skutkiem procesowym, polegającym na przeniesieniu sprawy do sądu powszechnego, wywiera też skutek materialnoprawny polegający na utracie mocy wiążącej wydanego przez kolegium orzeczenia. Zatem, niewniesienie w terminie określonym z art. 80 ust. 1 u.g.n. sprzeciwu prowadzi do uprawomocnienia się orzeczenia kolegium.

Powódka nie wniosła sprzeciwu od orzeczenia Samorządowego Kolegium Odwoławczego z dnia 22 listopada 2011 r. oddalającego jej wniosek o ustalenie, że

podwyższenie opłaty rocznej na użytkowanie wieczyste nieruchomości gruntowej położonej w B. przy ul. S. 12, dokonane wypowiedzeniem z dnia 12 grudnia 2009 r., jest nieuzasadnione. Orzeczenie Kolegium stało się zatem prawomocne. Nie może być uznany za zastępujący sprzeciw i rozpoczynający nowy, sądowy etap wywołanego wypowiedzeniem z dnia 13 grudnia 2009 r. w sprawie aktualizacji opłaty pozew wniesiony bezpośrednio do Sądu Okręgowego. Bez znaczenia jest to, że pozew ten wpłynął do Sądu przed upływem czternastodniowego terminu do wniesienia sprzeciwu. Z tych względów, postępowanie, które toczyło się na skutek pozwu z dnia 6 grudnia 2011 r. nie może być traktowane jako kontynuacja postępowania rozpoczętego wypowiedzeniem opłaty w dotychczasowej wysokości, dokonanym w dniu 12 grudnia 2009 r.

Od postanowienia Sądu Apelacyjnego skargę kasacyjną wniósł pozwany, który zaskarżył je co do punktu pierwszego. W ramach podstawy kasacyjnej z art. 398³ § 1 pkt 2 k.p.c. zarzucił naruszenie przepisu art. 378 § 1 w zw. z art. 379 pkt 1 i art. 199 § 1 pkt 1 k.p.c. Skarżący wniósł o uchylenie punktu pierwszego zaskarżonego postanowienia oraz uchylenie w całości wyroku z dnia 28 listopada 2012 r. Sądu Okręgowego i odrzucenie pozwu w całości; zasądzenie kosztów postępowania w postępowaniu przed Sądem pierwszej instancji na rzecz pozwanego oraz zasądzenie kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu przed Sądem pierwszej instancji oraz w postępowaniu przed Sądem Najwyższym, na rzecz Skarbu Państwa – Prokuraturii Generalnej Skarbu Państwa według norm przepisanych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 378 § 1 k.p.c., sąd drugiej instancji rozpoznaje sprawę w granicach apelacji; w granicach zaskarżenia bierze jednak pod uwagę nieważność postępowania. Szczegółowej wykładni tego przepisu dokonał Sąd Najwyższy w uchwale składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 31 stycznia 2008 r., III CZP 49/07 (OSNC 2008, nr 6, poz. 55), w której przyjęto, że sąd drugiej instancji rozpoznający sprawę na skutek apelacji nie jest związany przedstawionymi w niej zarzutami dotyczącymi naruszenia prawa materialnego, wiążą go natomiast zarzuty dotyczące naruszenia prawa procesowego; w granicach zaskarżenia bierze jednak z urzędu pod uwagę nieważność

postępowania. W uzasadnieniu tej uchwały odniesiono się bliżej do pojęcia granic zaskarżenia, jako elementu mającego także wpływ na granice apelacji. Podkreślono, że kognicja sądu obejmuje tylko ten fragment sprawy (tę część wyroku), który został objęty wskazaniem, co jest zaskarżone (całość czy część i jaka część wyroku sądu pierwszej instancji – art. 363 § 1 pkt 1 w zw. z art. 363 § 1 i 3 k.p.c.).

Zaskarżonym postanowieniem Sąd drugiej instancji uchylił wyrok Sądu pierwszej instancji w punkcie drugim – którym oddalono powództwo w pozostałym zakresie, tj. nieuwzględnionym w punkcie pierwszym wyroku – i w tym zakresie odrzucił pozew. Stanowisko Sądu Apelacyjnego co do zakresu uchylenia zaskarżonego wyroku Sądu pierwszej instancji oraz zakresu odrzucenia pozwu jest niezrozumiałe ze względu na pozostałe podane przez Sąd motywy rozstrzygnięcia oraz zakres zaskarżenia apelacji, obejmującej cały wyrok Sądu pierwszej instancji. Tak zakreślonemu w apelacji zakresowi zaskarżenia nie odpowiada zakres rozstrzygnięcia Sądu drugiej instancji – uchylającego wyrok Sądu pierwszej instancji jedynie w punkcie drugim i w tym zakresie odrzucającym pozew, co oznacza, że nie odnosi się ono do rozstrzygnięcia zawartego w punkcie pierwszym wyroku Sądu Okręgowego, w którym ustalono, że aktualizacja opłaty rocznej z tytułu użytkowania wieczystego nieruchomości gruntowej powódki poczynawszy od 2010 r. jest zasadna do kwoty 190.712,22 zł. Jednocześnie Sąd Apelacyjny wskazał, że w tym zakresie uprawomocniło się orzeczenie Samorządowego Kolegium Odwoławczego z dnia 22 listopada 2011 r., którym oddalono wniosek powódki kwestionujący zasadność i wysokość dokonanego wypowiedzenia dotychczasowej opłaty z tytułu użytkowania wieczystego. Można co najwyżej przypuszczać – gdyż do kwestii tej Sąd Apelacyjny w ogóle się nie odniósł – że takiej treści rozstrzygnięcie Sądu drugiej instancji mogło być konsekwencją przyjęcia, że apelacją zaskarżono jedynie rozstrzygnięcie Sądu pierwszej instancji zawarte w punkcie drugim, oddalającym w pozostałym zakresie powództwo. Jednakże przeczy temu treść uzasadnienia Sądu Apelacyjnego, w którym wyraźnie wskazano – zgodnie ze stanem wynikającym z akt sprawy – że powódka zaskarżyła apelacją cały wyrok. Tak wskazany zakres zaskarżenia apelacją określał zarazem zakres kognicji Sądu drugiej instancji. Nawet ewentualne

nieistnienie po stronie powodowej tzw. *gravamen*, jako przyjmowanej w orzecznictwie przesłanki warunkującej możliwość skutecznego wniesienia apelacji – nie wdając się w ocenę tej kwestii pozostającej poza zakresem zarzutów skargi kasacyjnej – powodowałoby konieczność odrzucenia apelacji w niedopuszczalnej części. Poza tym, apelacja powódki ze względu na treść zarzutów i korespondującymi z nimi wnioskami apelacji (o zmianę rozstrzygnięcia zawartego w punkcie pierwszym zaskarżonego wyroku, ewentualnie o uchylenie wyroku w całości) dotyczyła nie tylko rozstrzygnięcia Sądu Okręgowego zawartego w punkcie drugim, ale także w punkcie pierwszym. Drugą, przypuszczalną, przyczyną rozstrzygnięcia Sądu drugiej instancji o analizowanej treści, mógł być wzgląd na wynikający z art. 384 k.p.c. zakaz *reformationis in peius*. Jednakże w uzasadnieniu zaskarżonego postanowienia Sąd Apelacyjny nie powołał się na regulację zawartą w art. 384 k.p.c., ani nie dokonał oceny wniesionej apelacji i sytuacji procesowej strony powodowej z uwzględnieniem tego przepisu. Ubocznie tylko można wobec tego wskazać, że uwzględnienie przez sąd skutków zakazu *reformationis in peius* nie uchyła konieczności wydania przez sąd drugiej instancji rozstrzygnięcia co do wniesionej apelacji, wpływa natomiast na treść tego rozstrzygnięcia.

Z tych względów uzasadniony był zarzut naruszenia art. 378 § 1 k.p.c. Uchybienie temu przepisowi miało istotny wpływ na wynik sprawy, gdyż w jego następstwie Sąd Apelacyjny nie wydał rozstrzygnięcia co do całej apelacji, w zakresie przysługującej mu kognicji. Nie bez znaczenia są też okoliczności przytoczone przez stronę powodową w odpowiedzi na skargę kasacyjną - kwestionujące stanowisko Sądu Apelacyjnego, który przyjął, że powódka nie wniosła sprzeciwu do Samorządowego Kolegium Odwoławczego - co do których także nie odniósł się Sąd drugiej instancji. Z tych względów orzeczono na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c., jak w sentencji. O kosztach postępowania kasacyjnego postanowiono na podstawie art. 108 § 2 w zw. z art. 391 § 1 i art. 398²¹ k.p.c.

